

EUROOPA ANDMEKAITSEINSPEKTOR

Kokkuvõte Euroopa Andmekaitseinspektori arvamusest, mis käsitleb ettepanekut ELi reisiinfo ja -lubade süsteemi (ETIAS) kohta

(Arvamuse täistekst (inglise, prantsuse ja saksa keeles) on Euroopa Andmekaitseinspektori veebisaidil www.edps.europa.eu)

(2017/C 162/06)

ELi piirihalduse poliitikas on viimastel aastatel toimunud märkimisväärne areng seoses põgenike ja sisse-rändajate suurest sissevoolust tingitud probleemide ning Pariisis, Brüsselis ja Nice'is toimunud rünnakutega kaasnenud kõrgendatud julgeolekuohuga. Praegune olukord ja vajadus tagada ohutus liikmesriikide territooriumil ajendas komisjoni käivitama mitu seadusandlikku algatust, mille eesmärk on parandada kontrolli Schengeni alale sisenevate isikute üle.

Üks algatustest on komisjoni 16. novembril 2016 esitatud ettepanek määruse kohta, millega luuakse ELi reisiinfo ja -lubade süsteem.

Vastavalt ettepanekule kohustaks süsteem viisanõudest vabastatud reisijaid enne saabumist Schengeni piirile läbima julgeoleku-, ebaseadusliku rände ja rahvaterviseriskide hindamise. Hindamine toimub ETIASe kaudu esitatud taotleja andmete võrdlemisel muude ELi infosüsteemide andmete ja ETIASe spetsiaalse jälgimisnimekirjaga, võttes arvesse taustakontrollireegleid. Protsessi tulemusena antakse automaatselt luba ELi sisene-miseks või keeldutakse selle andmisest.

ETIASi käsitleva ettepanekuga paistab ELi seadusandja järgivat kasvavat suundumust käsitleda julgeolekut ja rände juhtimist koos, võtmata arvesse kummagi poliitikavaldkonna olulisi erinevusi. ETIASe kehtestamine mõjutab oluliselt õigust isikuandmete kaitsele, sest erinevad andmed, mida koguti esialgselt erinevatel ees-märkidel, saavad kättesaadavaks arvukamatele avaliku sektori asutustele (st sisserändeasutustele, piirivalve-ametnikele, õiguskaitseasutustele jne). Seetõttu leiab Euroopa Andmekaitseinspektor, et tuleb hinnata, kui-das mõjutab ettepanek Euroopa Liidu põhiõiguste hartas sätestatud õigust eraelu puutumatusse ja õigust andmekaitsele, võttes arvesse kõiki olemasolevaid rände ja julgeolekuga seonduvaid meetmeid ELi tasandil.

Lisaks tekitab ETIASi käsitleva ettepanek muret seoses taotlejast tulenevate võimalike ohtude kindlaksmäära-mise protsessiga. Seetõttu tuleks erilist tähelepanu pöörata kõnealuste ohtude kui niisuguste määratlusele. Arvestades asjaolu, et hindamise tagajärjel võidakse määrata isikule sisenemiskeeld, tuleks õigusaktides sel-gelt kindlaks määrata hinnatavad ohud. Lisaks peab Euroopa Andmekaitseinspektor küsitavaks ETIASe taustakontrollireegleid. Euroopa Andmekaitseinspektor saab aru, et seadusandja eesmärk on luua vahend, millega automaatselt välja sõeluda viisanõudest vabastatud kolmandate riikide kodanikud, kelle puhul kaht-lustatakse, et nad võivad kujutada kõnealust ohtu. Sellele vaatamata tõstatab profiilide koostamine nagu iga teine arvutipõhine isikuandmete analüüs tõsiseid tehnilisi, õigus- ja eetilisi küsimusi. Seetõttu soovib Euroopa Andmekaitseinspektor saada veenvaid tõendeid, mis toetaksid ETIASe profiilide koostamise vahen-dite vajadust.

Samuti kahtleb Euroopa Andmekaitseinspektor terviseandmete kogumise ja töötlemise asjakohasuses. Ta soovib paremat põhjendust valitud andmete säilitamisajale ning vajadusele juurdepääsu andmiseks riiklikele õiguskaitseasutustele ja Europolile.

Lõpetuseks annab ta soovitusi näiteks osalevate eri üksuste rollide ja vastutusvaldkondade jaotamise ning ETIASe ülesehituse ja infoturbe kohta.

I. SISSEJUHATUS

1. Euroopa Komisjoni algatus ELi reisiinfo ja -lubade süsteemi (ETIAS) loomise kohta pärineb 2008. aasta teatisest „Järgmiste Euroopa Liidu piirihaldusmeetmete ettevalmistamine“⁽¹⁾. Komisjon soovitas teatises uusi vahendeid Euroopa piiride haldamiseks tulevikus – eriti riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi ja registreeritud reisija programmi – ning kaalus esimest korda ETIASe loomist, mida nimetati siis ELi reisiloo elektrooniliseks süsteemiks (ESTA). Samal aastal esitas Euroopa Andmekaitseinspektor teatise kohta esialgsed märkused⁽²⁾.
2. 2011. aasta veebruaris avaldas komisjon poliitikauuringu,⁽³⁾ milles analüüsiti nelja erinevat võimalust ELi reisiloo elektroonilise süsteemi loomiseks. Uuringus jõuti järeldusele, et sel ajal ei olnud ELi ESTA loomist õigustavad tingimused täidetud. Arukaid piire käsitlevas 2012. aasta teatises⁽⁴⁾ leidis komisjon, et ELi ESTA loomine tuleb ajutiselt kõrvale jätta, kuid teatas soovist jätkata tööd seoses riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteemi ja registreeritud reisija programmiga.
3. 6. aprilli 2016. aasta teatises⁽⁵⁾ „Piirivalve ja julgeoleku tugevamad ja arukamad infosüsteemid“ teatas komisjon, et ta hindab tulevase ELi reisiinfo ja -lubade süsteemi loomise vajalikkust, tehnilist teostatavust ja proportsionaalsust. Samal aastal viis komisjon läbi teostatavusuuringu, milles kasutati võrdlusena kolme olemasolevat reisilubade süsteemi maailmas: ESTA Ameerika Ühendriikides, eTA Kanadas ja eVisitor Austraalias.
4. 16. novembril esitas komisjon teostatavusuuringu⁽⁶⁾ (edaspidi „2016. aasta teostatavusuuring“) lõpparuande ning ettepaneku ETIASe loomise kohta (edaspidi „ettepanek“).
5. Euroopa Andmekaitseinspektoril on hea meel, et komisjoni talitused konsulteerisid temaga mitteametlikult enne ettepaneku vastuvõtmist. Samas kahetseb ta, et väga lühikese tähtaja ning ettepaneku olulisuse ja keerukuse tõttu ei olnud sel ajal võimalik anda olulist panust.

V. KOKKUVÕTE

113. Euroopa Andmekaitseinspektor väljendab heameelt andmekaitsele pööratud tähelepanu üle ETIASe loomist käsitlevas ettepanekus.
114. Austades täielikult seadusandja rolli ettenähtud meetmete vajalikkuse ja proportsionaalsuse hindamisel, tuletab Euroopa Andmekaitseinspektor meelde, et neid kahte põhiõiguste hartas sätestatud prioriteetset õiguslikku nõuet saab kontrollida Euroopa Liidu Kohus ning Euroopa Andmekaitseinspektori ülesanne on neid kaitsta. Ta rõhutab, et (andmekaitse) mõju hindamise puudumine ei võimalda hinnata ETIASe vajalikkust ja proportsionaalsust ettepanekus sätestatud kujul.
115. Kuna ettepanekuga luuakse täiendav süsteem, mis hõlmab suures koguses kolmandate riikide kodanike isikuandmete töötlemist sisserände ja julgeolekuga seonduvatel eesmärkidel, soovib Euroopa Andmekaitseinspektor seadusandjal vaadelda kõigi ELi tasandi meetmete kohaldamist, mis puudutavad andmetöötlust rände ja julgeolekuga seonduvatel eesmärkidel, ning teha nende eesmärkide ja saavutuste põhjalik analüüs.
116. Sellega seoses soovib Euroopa Andmekaitseinspektor lisada ettepanekusse ebaseadusliku rände või julgeolekuohtude määratluse, et see oleks vastavuses eesmärgikohasuse põhimõttega.

⁽¹⁾ Komisjoni 13. veebruari 2008. aasta teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Järgmiste Euroopa Liidu piirihaldusmeetmete ettevalmistamine“, KOM(2008) 69 (lõplik).

⁽²⁾ Euroopa Andmekaitseinspektori 3. märtsi 2008. aasta esialgsed märkused on aadressil https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/shared/Documents/Consultation/Comments/2008/08-03-03_Comments_border_package_EN.pdf.

⁽³⁾ 2011. aasta veebruari poliitikauuring ELi reisiloo elektroonilise süsteemi (ELi ESTA) kohta on aadressil http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/docs/pdf/esta_annexes_en.pdf.

⁽⁴⁾ Komisjoni 25. oktoobri 2011. aasta teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Arukad piirid – valikud ja edasised sammud“, KOM(2011) 680 (lõplik).

⁽⁵⁾ Komisjoni 6. aprilli 2016. aasta teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Piirivalve ja julgeoleku tugevamad ja arukamad infosüsteemid“, COM(2016) 205 (final).

⁽⁶⁾ 16. novembri 2016. aasta ELi reisiinfo ja -lubade süsteemi (ETIAS) teostatavusuuringu lõpparuanne on aadressil https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-security/legislative-documents/docs/20161116/etias_feasability_study_en.pdf.

117. Lisaks tunneb Euroopa Andmekaitseinspektor muret selle üle, kas ETIASE taustakontrollireeglid on täielikult kooskõlas ELi põhiõiguste hartas sätestatud põhiõigustega. Ta soovib teostada põhjaliku hindamise, et kindlaks teha ETIASE taustakontrollireeglite mõju põhiõigustele. Samuti tahab ta teada, kas on olemas veenvaid tõendeid, mis toetaksid ETIASE profiilide koostamise vahendite vajadust, mida ei ole tõendatud, ning julgustab seadusandjat profiilide koostamise vahendite kasutamist uuesti läbi vaatama.
118. Euroopa Andmekaitseinspektor peab küsitavaks ettepanekus kavandatud terviseandmete kogumise ja töötlemise asjakohasust ja tõhusust nende usaldusväärsuse puudumise tõttu. Samuti ilmutas ta kahtlust kõnealuste andmete töötlemise vajaduse suhtes terviseohtude ja viisanõudest vabastatud reisijate vahelise piiratud seose tõttu.
119. Mis puudutab õiguskaitseasutuste ja Europoli juurdepääsu ETIASE andmetele, siis rõhutab Euroopa Andmekaitseinspektor, et veenvad tõendid juurdepääsu vajalikkuse kohta praeguse seisuga puuduvad. Euroopa Andmekaitseinspektor meenutab, et uute kavade vajalikkust ning proportsionaalsust tuleb hinnata nii üldises plaanis, võttes arvesse ELis juba olemas olevaid suuremahulisi IT-süsteeme, kui ka konkreetselt seoses nende kolmandate riikide kodanikega, kes ELi seaduslikult külastavad ning ELi sisenevad.
120. Lisaks eespool loetletud peamistele probleemidele käsitletakse käesolevas Euroopa Andmekaitseinspektori arvamuses esitatud soovitusel ka ettepaneku järgmisi aspekte:
- kogutud andmete vajalikkus ja proportsionaalsus;
 - valitud andmete säilitamisajad;
 - ETIASE koostalitlus teiste IT-süsteemidega;
 - andmesubjektide õigused ja sätestatud õiguskaitsevahendid;
 - õiguskaitseasutuste juurdepääsutingimuste sõltumatu läbivaatamine;
 - Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti ja eu-LISA vaheline rollide ning vastutusvaldkondade jaotus;
 - kontrollimine ETIASE keskküses;
 - ETIASE struktuur ja infoturve;
 - süsteemi loodud statistika ja
 - Euroopa Andmekaitseinspektori roll.
121. Euroopa Andmekaitseinspektor on valmis andma täiendavat nõu ettepaneku kohta, samuti seoses mis tahes delegeritud õigusakti või rakendusaktiga, mis võetakse vastu kavandatud määruste alusel ning mis võib mõjutada isikuandmete töötlemist.

Brüssel, 6. märts 2017

Euroopa Andmekaitseinspektor

Giovanni BUTTARELLI
